ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – HISTORIA UNIVERSITATIS CAROLINAE PRAGENSIS
2026 Tomus LXVI. Fasc. 2 Pag. 137–164

DOPISY MAXE DVOŘÁKA ANTONÍNU REZKOVI Z LET 1894–1906

MAGDALENA KOPIČKOVÁ

LETTERS OF MAX DVOŘÁK TO ANTONÍN REZEK FROM 1894–1906

This edition brings the correspondence of Max Dvořák addressed to Antonín Rezek in 1894–1906 and places it in the context of his early professional career. Based on the surviving letters, the author follows Dvořák's professional engagements between Prague and Vienna, changes in his methodological thinking, and search for professional position at a time when he was gradually leaving the grounds of positivistic historiography and expanded his interest in the direction of the history of art. The correspondence also shows that, during this period, Rezek was helping him with stable professional counsel and support, which helped Dvořák find his bearings at a point when his professional focus was gradually taking shape.

Keywords: Max Dvořák – Antonín Rezek – correspondence – edition of sources – history of historiography – Vienna School of Art History – Czech historiography in the 19th and 20th century

DOI: 10.14712/23365730.2026.31

Max Dvořák (1874–1921) bývá právem pokládán za jednoho z nejvýznamnějších historiků umění 20. století a zároveň za průkopníka hlubší, duchovně orientované koncepce dějin umění. V českém prostředí jsou však jeho dílo i osobnost dodnes reflektovány jen fragmentárně, nejčastěji v souvislosti s jeho rolí představitele vídeňské školy dějin umění nebo v kontextu recepce „duchovědných" tendencí 20. století.[1] Jeho studijní etapa na pražské univerzitě, stejně jako formativní profesní kontakty zůstávají vesměs jen naznačeny. Tato edice dopisů Maxe Dvořáka Antonínu Rezkovi (1853–1909) z let 1894–1906 chce k poznání této opomíjené etapy přispět, nikoli jen jako doplněk k biografii, ale jako materiál umožňující sledovat dynamiku profesního zrání ve vztahu k určitému typu akademického prostředí a jeho aktérům.

[1] Ke Dvořákovu životu a dílu byla v českém prostředí publikována řada studií. Za základní výchozí text lze považovat životopisný úvod Jaromíra Pečírky ve svazku: Max Dvořák, *Umění jako projev ducha*, Praha 1936, s. VII–XCII. Dále viz zejména: Rudolf Chadraba, *Max Dvořák a Vídeňská škola dějin umění*, in: Rudolf Chadraba – Josef Krása – Rostislav Švácha – Anděla Horová (edd.), Kapitoly z českého dějepisu umění, II, Dvacáté století, Praha 1987, s. 9–52. V posledních letech se systematickému výzkumu Dvořákovy metodologie a recepce jeho díla věnuje PhDr. Tomáš Murár, Ph.D., z Ústavu dějin umění AV ČR, který je organizátorem mezinárodních konferencí věnovaných odkazu vídeňské školy dějin umění, jež se v Praze konají od roku 2019 zpravidla ve dvouletých intervalech.

© 2026 The Author. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

Soubor, který je zde předkládán, zahrnuje třicet sedm psaní z let 1894–1906, pocházejících z pozůstalosti Antonína Rezka uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Většinu tvoří dopisy v užším slova smyslu, doplněné o dva korespondenční lístky a jednu dopisnici. Všechny texty jsou dochovány v rukopisných originálech a zachycují komunikaci výlučně z jedné strany – totiž od Dvořáka k Rezkovi. Pozůstalost Maxe Dvořáka, uložená ve vídeňském Institutu für Kunstgeschichte, žádnou relevantní korespondenci z českého prostředí neobsahuje.[2] Přestože není možné rekonstruovat úplný dialog, na základě vnitřních indicií v jednotlivých dopisech víme, že Rezek Dvořákovi odpovídal, a to nejen ve věcech odborných, ale také osobních a organizačních.

Z edičního hlediska představuje publikace dopisů Antonínu Rezkovi mimořádný soubor k poznání Dvořákovy myšlenkové a profesní geneze. Dosud byla jeho osobní korespondence zpřístupněna jen výběrově, především prostřednictvím svazku *Listy o životě a umění*,[3] který v roce 1943 během války uspořádal historik umění, Dvořákův žák,[4] Jaromír Pečírka (1891–1966). Svazek zahrnuje dopisy Jaroslavu Gollovi, Josefu Pekařovi a Josefu Šustovi. V roce 2004 publikovali Marek Krejčí a Jiří Křížek v časopisech Umění[5] a Zprávy památkové péče[6] dopisy adresované Vincenci Kramářovi (1877–1960). Poslední ucelený soubor představuje edice korespondence adresované hraběti Karlu Lanckorońskému (1848–1933), viceprezidentovi Centrální komise pro ochranu památek ve Vídni, kterou v roce 2015 připravilo a vydalo vídeňské pracoviště Polské akademie věd jako kritickou edici.[7]

Edice dopisů Antonínu Rezkovi tak přibližuje méně známé období, které bylo ve Dvořákově životě zásadní, období hledání odborného směřování, postupného formování metodologického přístupu i prvních pokusů o institucionální zakotvení.

První doložitelné setkání Maxe Dvořáka s Antonínem Rezkem proběhlo v zimním semestru akademického roku 1892/93, kdy tehdy osmnáctiletý Dvořák začal navštěvovat Rezkův historický seminář.[8] Jejich vztah měl však hlubší kořeny: v profesním prostředí i kulturním okruhu, který sdíleli už před univerzitními lety. Rezek, tehdy profesor rakouských dějin na pražské univerzitě, dobře znal lobkovický archiv na zámku v Roudnici nad Labem, kam docházel už v osmdesátých letech 19. století.[9] Právě tam působil jako archivář a knihovník Dvořákův otec, Max Dvořák starší (1843–1909).

Roudnický archiv patřil k nejvýznamnějším šlechtickým soukromým archivům své doby. Díky otcovu působení v archivu měl Dvořák od mládí možnost sledovat práci s historickým materiálem z bezprostřední blízkosti, a to materiálem z období pozdního středověku

[2] Friedrich Polleross, *Materialien zu tschechisch-österreichischen KunsthistorikerInnen im Archiv des Instituts für Kunstgeschichte der Universität Wien*, Umění 67/6, 2019, s. 565–586.

[3] Max Dvořák, *Listy o životě a umění. Dopisy Jaroslavu Gollovi, Josefu Pekařovi a Josefu Šustovi*, ed. Jaromír Pečírka, Praha 1943.

[4] V letech 1917–1918 působil jako asistent Maxe Dvořáka při Centrální komisi pro ochranu památek ve Vídni.

[5] Marek Krejčí, *Dopisy Maxe Dvořáka Vincenci Kramářovi*, Umění 52/4, 2004, s. 353–369.

[6] Jiří Křížek, *Dopisy Maxe Dvořáka Vincenci Kramářovi z let 1900–1921*, Zprávy památkové péče 64/6, 2004, s. 554–557.

[7] Max Dvořák, *Listy Maxa Dvořáka do Karola Lanckorońskiego (1907–1921). Briefe von Max Dvořák an Karl Lanckoroński (1907–1921)*, Bogusław Dybaś – Joanna Winiewicz-Wolska – Irmgard Nöbauer – Justyna Radłowska – Piotr Salwa (Hgg.), Wien 2015.

[8] Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, i. č. 23, Katalogy posluchačů, Katalog posluchačů FF UK v ZS 1893–1894, Řádní a mimořádní posluchači, farmaceuti.

[9] Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále LA PNP), fond Antonín Rezek, bez i. č., Korespondence přijatá, Max Dvořák st.

a převážně raného novověku. Výběr témat přitom nevycházel pouze z dostupnosti pramenů, ale odrážel i akcenty tehdejší univerzitní výuky, jejíž důraz – včetně Rezkova semináře – směřoval právě k těmto obdobím.[10]

Výmluvným dokladem této konstelace je edice Deníků Matyáše Borbonia z Borbenheimu, kterou Dvořák připravoval v průběhu roku 1893/94 a vydal o rok později.[11] Ve svém úvodu tehdy dvacetiletý (!) autor napsal: „*Kdo zkoumá dějiny nějaké doby, musí se hlavně stále ptáti po vlivu, jejž měly poměry celkově na jednotlivce a naopak*.“[12] Pokus uchopit Borbonia jako osobnost formovanou dobou – a zároveň aktivně do dění zasahující – je čitelnou paralelou k Dvořákovi samotnému. Tak jako on četl Borbonia, čteme dnes my jeho. Tak jako tehdy hledal vzorce mezi individuálním gestem a strukturou doby, formovala se v jeho vlastním případě vědecká identita v síti kulturních, institucionálních a mezilidských vztahů. V této síti zaujímá Antonín Rezek místo obzvláštní: jako profesor, redaktor, důvěrník a adresát, jemuž Dvořák svěřoval svou odbornou orientaci i generační pnutí.

Jádro korespondence tvoří dopisy z let 1895–1896. V tomto dvouletí je frekvence dopisů nejvyšší a zároveň se v nich nejzřetelněji vyjevují tematické okruhy, které Dvořáka zaměstnávaly: od praktických organizačních záležitostí přes zprávy o studiu až po úvahy o výběru témat, metodě a směřování odborné práce. Vysvětlení této intenzity je prosté: po dvouletém studiu na pražské univerzitě odešel Dvořák na podzim roku 1894 do Vídně, kde nastoupil do přípravného kurzu Institutu pro rakouský dějezpyt, zatímco Rezek v té době dlel stále ještě v Praze. Přirozenou formou kontaktu se tak stala právě korespondence.

Institut, do něhož byl Dvořák přijat, představoval v té době přední evropské pracoviště pro obor pomocných věd historických.[13] Studium zde bylo rozděleno do jednoletého přípravného a dvouletého hlavního kurzu, přičemž důraz byl kladen zejména na středověkou diplomatiku, paleografii a systematickou práci s prameny.[14] V rámci přípravného kurzu se Dvořák mimo jiné věnoval rozboru Kosmovy kroniky – textu, který odpovídal jak dobové profilaci Institutu, tak i jeho osobnímu zájmu o výklad narativních pramenů. Právě tuto práci obhájil později, v roce 1897, jako disertaci na vídeňské univerzitě.[15] V dopise z roku 1895 se zmiňuje o práci na „jiné“ disertaci, její konkrétní téma však v té době ještě neuvádí, což může naznačovat, že původní projekt byl v průběhu studií přehodnocen.

Ačkoli byl od října 1894 frekventantem vídeňského Institutu pro rakouský dějezpyt, jeho odborný kontakt s českým prostředím neustal, a to nejen prostřednictvím korespondence, ale i publikačních aktivit. Již během letních měsíců roku 1893 a znovu v roce 1894 pobýval Dvořák v Kopidlně na zámku hraběte Ervína Šlika, kam jej přizval jeho otec, archivář

[10] Jaroslav Marek, *Jaroslav Goll*, Praha 1991, s. 179.

[11] Rukopis edice předložil Dvořák v lednu 1894, k samotnému knižnímu vydání došlo až v roce 1895.

[12] Max Dvořák (ed.), *Dva denníky Dra. Matiáše Borbonia z Borbenheimu*, Praha 1896, s. 6.

[13] K dějinám Institutu pro rakouský dějezpyt, jeho pedagogickému profilu, vývoji kurikula a přehledu frekventantů srov. zejména: Alphons Lhotsky, *Geschichte des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 1854–1954*, Graz – Köln 1954; Thomas Winkelbauer, *Das Fach Geschichte an der Universität Wien. Von den Anfängen um 1500 bis etwa 1975*, Wien 2018.

[14] A. Lhotsky, *Geschichte des Instituts*, s. 29.

[15] Disertační práce nebyla nikdy jako celek publikována. Dvořák z ní však čerpal pro dílčí studie, jež vyšly v letech 1898 a 1899. Hans Aurenhammer, *Max Dvořák (1874–1921). Von der historischen Quellenkritik zur Kunstgeschichte als Geistesgeschichte*, in: Karel Hruza (Hg.), Österreichische Historiker. Lebensläufe und Karrieren 1900–1945, II, Wien – Köln – Weimar 2012, s. 169–200, zde s. 175.

Max Dvořák starší, aby zde asistoval při uspořádání šlikovského archivu.[16] To probíhalo na žádost majitelů panství, a to podle metodiky uplatněné dříve v roudnickém lobkovickém archivu. Mladý Dvořák se na této práci podílel jen částečně. Jeho hlavní pracovní náplní bylo třídění a organizace zámecké knihovny, ovšem nemálo času strávil také pořádáním a studiem archiválií, ať už z vlastního podnětu, nebo na doporučení otce.

Publikačním výsledkem obou pobytů byla studie *Hrabata Šlikové a jich archiv v Kopidlně*,[17] otištěná v prvním ročníku právě založeného *Českého časopisu historického*, a současně vznikl německý text, publikovaný pod názvem *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts – und Hausgeschichte*.[18] V dopisech Rezkovi se Kopidlno objevuje opakovaně, a to jako pracovní prostředí i jako téma, k němuž se vztahují praktické otázky badatelské i redakční povahy. Rezek v korespondenci nevystupuje pouze jako někdejší univerzitní učitel, ale i jako redakční autorita. Spolu s Jaroslavem Gollem byl spoluzakladatelem časopisu, do něhož Dvořák tímto textem vstoupil jako začínající autor, ale s nezanedbatelnou odbornou ambicí.

Krátce nato Rezek Dvořákovi – v roli redaktora nově založeného časopisu – nabídl zpracování recenze nedávno vydaného osmého svazku *Sněmů českých*. Dvořák nabídku přijal: „*Rezek si u mne objednal referát o posledním díle sněmů (hlavně o processu proti Jiřímu z Lobkovic). Probírám to nyní a velmi mne to baví*,“[19] napsal v červenci 1895 příteli Josefu Šustovi.

Onen svazek představoval ediční výstup Františka Dvorského, dlouholetého archiváře a od roku 1892 ředitele Zemského archivu v Praze.[20] Ač bez maturity a bez univerzitního vzdělání,[21] Dvorský se díky mimořádné píli a technické zdatnosti etabloval v rámci instituce jako klíčová postava. Projektu Sněmů českých se účastnil od počátku, nejprve jako spolupracovník Antonína Gindelyho; po jeho smrti převzal vedení edice samostatně.[22] Osmý svazek byl prvním, který připravil bez Gindelyho dohledu, a zároveň prvním, který se stal předmětem systematické kritiky.[23]

Dvořákův text, otištěný v ČČH roku 1896,[24] nebyl recenzí v úzkém smyslu, ale důsledně pojatou metodickou výtkou. Kritizoval absenci úvodu, nevyužité rukopisné varianty, ignoraci materiálu císařské vyšetřovací komise i zcela chybějící poznámkový aparát.[25] Polemika se však netýkala pouze faktických nedostatků. Ve skutečnosti šlo o střet dvou epistemologických logik: edice jako reprodukční techniky a edice jako interpretačního výkonu.

[16] Informace o působení Maxe Dvořáka v kopidlenském archivu přináší dopis (resp. jeho strojopisná kopie) uložený ve Státním oblastním archivu v Hradci Králové, pracoviště Zámrsk (dále SOA Zámrsk), fond Ústřední správa šlikovských velkostatků Jičíněves (dále ÚSVs Jičíněves), inv. č. 312, k. č. 20. Tímto dopisem Max Dvořák v roce 1909 reagoval na žádost Antonína Schabaty, zámeckého správce v Kopidlně, o sdělení, v jakém stavu se nacházel kopidlenský archiv v době, kdy v něm Dvořák působil. Konkrétní zpráva o jeho pracovní náplni a činnosti se v kopidlenském archivu nedochovala.

[17] Max Dvořák, *Hrabata Šlikové a jich archiv v Kopidlně*, Český časopis historický (dále ČČH) 1, 1895, s. 298–307.

[18] Max Dvořák, *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*, Jičín 1895.

[19] Max Dvořák, *Listy o životě a umění*, ed. Jaromír Pečírka, Praha 1943, s. 33 (Dopis Maxe Dvořáka Josefu Šustovi, červenec 1895, Roudnice nad Labem).

[20] Karol Bílek, *Archivář František Dvorský a Sobotka*, Sobotka 2010, s. 22.

[21] Tamtéž, s. 12.

[22] Tamtéž, s. 22.

[23] Tamtéž, s. 29.

[24] Max Dvořák, *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, ČČH 2, 1896, s. 186–196.

[25] Tamtéž, s. 193–194.

Dvořák se v recenzi neobracel proti Dvorskému osobně, ale proti logice jeho práce, jejímž smyslem bylo zachytit dokument v úplnosti, nikoliv jej vyložit.

Dvorský, jehož autorita vzešla právě z této rutinní, ale bezpečně ověřené formy ediční praxe, reagoval brožurou: *Obrana Sněmů českých proti posudku M. Dvořáka jun*.[26] Jeho odpověď, stylizovaná jako obrana staršího profesionála proti nevděčnému mladíkovi, byla ironická, osobní a místy defenzivní: spíše než k věcnému jádru směřovala k ochraně vlastní profesní integrity. Kritika byla chápána jako zásah do statusu, nikoliv jako metodologická oponentura.

Dvořák na tuto výzvu odpověděl jen stručným a věcným textem, v němž odmítl pokračovat v osobní rovině sporu.[27] Klíčovou roli v jeho strategii sehrál opět Antonín Rezek – jako redaktor i jako prostředník. Dvořák s ním konzultoval nejen obsah výtek, ale i rozsah, tón a strukturu samotného textu. Ve světle této podpory je jeho recenze čitelná jako pečlivě komponovaný vstup do metodologického pole historické vědy, jako pokus přesměrovat ediční standardy od prostého zpřístupnění k analytické práci s pramenem.

Tento moment zároveň rámuje i jeho souběžně vznikající studii o procesu s Jiřím z Lobkovic, která v témže ročníku ČČH uzavírá polemický oblouk.[28] Téma je identické, přístup zásadně jiný: zatímco Dvorského edice jen předkládá dokumenty bez kontextu, Dvořák rekonstruuje logiku politického konfliktu, analyzuje motivace jednotlivých aktérů a ukazuje, jak se skrze proces formuje mocenská konfigurace konce 16. století. V této práci se už naplno objevuje Dvořákovo přesvědčení, že historik nemá jen reprodukovat, ale také klást otázky, vybírat, strukturovat a vykládat matérii.

Ve druhé polovině devadesátých let se ve Dvořákových dopisech začíná zřetelněji objevovat zájem o obecnější rámec dějin, o jejich ideový rozměr a kulturní souvislosti. Tato proměna se odehrává ve chvíli, kdy Tomáš Masaryk vstoupil na scénu s tezí, která hluboce narušila dosavadní pravidla oboru: knihy *Česká otázka* (1895) a *Naše nynější krise* (1895) nepředstavovaly jen pokus o syntézu české minulosti, ale otevřené přetvoření dějin v nástroj mravní politiky. Masarykův důraz na kontinuitu humanitního ideálu – od husitství přes českobratrství k Havlíčkovi – artikuloval historickou naraci jako výraz hodnot, nikoli jen faktů. Takto koncipovaná teleologie, jež hodnotí minulost podle míry její služby vyššímu cíli, vyvolala odpor v prostředí akademické historiografie,[29] a stejně tak i u Dvořáka, tehdy mladého posluchače Institutu pro rakouský dějezpyt.

V dopisech Antonínu Rezkovi Masarykovo pojetí nešetří: odmítá jeho metodickou lehkost, absenci pramenného aparátu i etické instrumentalizování historie. Označení „historický diletantismus“ zde není jen školským gestem, ale projevem hlubší metodologické nedůvěry vůči každému výkladu, který staví smysl dějin nad jejich vnitřní strukturu. Přesto se právě v tomto odmítnutí rodí otázky, které budou stát v jádru Dvořákova pozdějšího díla. Masarykova syntéza byla pro Dvořáka nepřijatelná v prostředcích, ale ne v ambici. I on bude později hledat princip, který by dějinám vtiskl hlubší logiku, nikoli však ve jménu národa, nýbrž jako projev vývoje ducha.[30]

[26] František Ivan Dvorský, *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl 8. 1591–1594. Obrana Sněmů českých. Proti posudku M. Dvořáka jun. v Českém časopise historickém, roč. 2, s. 186–196*, Praha 1896.

[27] Max Dvořák, *Polemika*, ČČH 2, 1896, s. 325–329.

[28] Max Dvořák, *Process Jiřího z Lobkovic*, ČČH 2, 1896, s. 271–292.

[29] Miloš Havelka, *Spor o smysl českých dějin 1895–1938*, Praha 1995.

[30] Max Dvořák, *O nejnaléhavějších metodických problémech ve výchově k uměleckohistorickému bádání*, in: Jaromír Pečírka (ed.), Umění jako projev ducha, Praha 1936, s. 187–205.

Tuto proměnu myšlenkového horizontu lze nejvýrazněji pozorovat ve Dvořákově korespondenci ze sklonku 90. let; markantně se odráží v jednom listu příteli Josefu Šustovi ze 14. 8. 1902.[31] V něm reflektuje potřebu vysvětlit kulturní analogie, které nelze odvodit z přímých kauzálních souvislostí, ale které signalizují hlubší jednotu duchovní konfigurace epochy. Zvažuje možnost, zda by tyto jevy nebylo možné vykládat analogicky k Darwinově teorii evoluce, nikoli však v biologickém, nýbrž kulturně-psychologickém smyslu. Lidský duch podle něj neprochází revolucemi, ale jemnými transformacemi, jež se projevují napříč oblastmi náboženství, umění i intelektuální kultury. Tento myšlenkový posun, jakkoli se formálně hlásí k metodologickému pozitivismu, představuje již krok za jeho hranice. Dvořák zde sice Masarykův morální teleologismus výslovně odmítá, ale zároveň formuluje obdobnou ambici: integrovat jednotlivé historické jevy do ideového celku. Zatímco Masaryk podřizuje dějiny apriorní etické ideji, Dvořák se pokouší vyložit je jako výraz imanentního vývoje duchovní struktury. Negativní vymezení se zde stává východiskem vlastní syntézy.

Rok 1897 lze ve Dvořákově profesním vývoji chápat jako okamžik nenápadného, avšak zásadního přesměrování jeho odborného zájmu. V únoru úspěšně obhájil na vídeňské univerzitě disertaci věnovanou Kosmově kronice, čímž uzavřel etapu spjatou s formálním školením historika v rámci Institutu pro rakouský dějezpyt.[32] Zároveň však lze v jeho korespondenci i publikační činnosti sledovat posun k odlišné metodologii, která přestává upřednostňovat politické struktury a narativní prameny a obrací se k vizuálnímu výrazu jako cestě k uchopení kulturního klimatu epochy.

K tomuto posunu přispělo nejen studijní prostředí vídeňského Institutu, kde byly přednášky z dějin umění povinnou součástí kurikula,[33] ale především osobní kontakt s profesorem dějin umění, Franzem Wickhoffem (1853–1909). V roce 1895 byl Dvořák osloven, aby se stal z dnešního pohledu pomocnou vědeckou silou. Měl na starosti správu pomůcek k výuce dějin a pravidelně se účastnil přednášek i praktických cvičení kladoucích důraz na stylovou analýzu, vývoj forem a vztah mezi výtvarným projevem a ideovým horizontem doby. Wickhoffova studie tzv. Vídeňské geneze, vydaná právě v této době, sehrála ve Dvořákově myšlení klíčovou roli, neboť se stala nejen inspirací, ale i podnětem k jeho první kunsthistorické reflexi.[34]

Dvořákova orientace se nemění náhle ani programově. Nejde o odvrat od historie, ale o rozšíření jejích nástrojů: o přechod od textu k obrazu, od faktografie k duchovnímu významu. Tuto proměnu prohlubuje i několikaměsíční badatelský pobyt v Paříži, kde Dvořák na podzim a v zimě 1897/98 studoval rukopisy ve sbírkách Louvru a Bibliothèque nationale. V dopisech Rezkovi podává postřehy z kulturně-historických institucí a klubů, které se v jeho očích vyznačovaly menší systematičností, zato však větší vnímavostí k významovým strukturám. Začíná vnímat umělecké dílo jako nositele kulturní paměti, tedy nikoli v opozici vůči pramenu, ale jako jeho rovnocennou variantu.

Ještě před návratem do Vídně přijal nabídku asistentského místa v nově ustaveném uměleckohistorickém semináři, který právě toho roku získal oficiální statut. Wickhoff, jemuž

[31] Max Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 103.

[32] Dne 31. března 1897 byl ve slavnostním sále Vídeňské univerzity promován doktorem filozofie. Národní archiv, fond Josef Šusta, i. č. 16, k. 3, Dopisy Maxe Dvořáka, Oznámení o slavnostním jmenování.

[33] A. Lhotsky, *Geschichte des Instituts*, s. 209.

[34] Max Dvořák, *Ein brechendes Buch*, Politik 35, 11. November 1896, s. 1.

ministerstvo povolilo vytvoření samostatného pracoviště, si Dvořáka vybral jako blízkého spolupracovníka, a to nejen pro jeho odbornou erudici, ale i talent a vnímavost.[35]

Změnu profesní orientace Dvořák nijak neartikuluje, ale jeho dopisy nesou její otisk. Paralelně s vlastní proměnou sleduje i institucionální vzestup Antonína Rezka, který od roku 1897 působil ve Vídni na ministerstvu kultu a vyučování.[36] Oslovení v dopisech – od „velectěného pana profesora" přes „dvorního radu" až po „Vaši excelenci" – odráží nejen respekt, ale i nový typ vztahu: místo někdejší akademické blízkosti nastupuje opatrná zdvořilost. Kontakty nepolevují,[37] jen se mění jejich rámec: z didaktického horizontu přecházejí do roviny strategického zajištění mladého badatele v dynamické vědecké krajině.

Období let 1902–1905 lze v životě Maxe Dvořáka číst jako fázi intenzivního hledání profesního ukotvení a zároveň jako stadium proměny jeho intelektuálního profilu. Po habilitaci ve Vídni v roce 1902 se Dvořák ocitl v pozici odborníka bez stabilního akademického zakotvení: zůstal přidružen k Institutu pro rakouský dějezpyt, pokračoval ve vědecké činnosti a toto období využíval k dalším zahraničním pobytům v jižní Francii a Římě, avšak stále bez pevného institucionálního rámce.

Právě proto se v roce 1903 vážně ucházel o profesuru na pražské univerzitě.[38] Jeho zájem nebyl symbolický; šlo o existenční jistotu, která by mu umožnila nejen pokračovat ve výzkumu, ale také založit rodinu.[39] Když byla při výběru dána přednost docentu Bohumilu Matějkovi, Dvořák neskrýval roztrpčení. V dopise Josefu Šustovi z dubna 1903 napsal: „*Buď nemám dost autokritiky a mýlím se ve své kvalifikaci, nebo nemám v profesorském sboru pražské fakulty jediného přítele.*"[40]

Z dopisů i jiných pramenů je patrné, že hlavní překážkou nebyla odborná úroveň, nýbrž složitá kombinace fakultní politiky, osobních sympatií a nacionálních preferencí. Dvořákovo pražské fiasko představovalo zlom nikoliv ve smyslu rezignace, nýbrž přesměrování ambicí. Už o rok později zmiňoval v korespondenci nabídku ze švýcarského Fribourgu, která jej lákala jak zázemím, tak geografickou blízkostí k Francii a Itálii. Naděje se však nenaplnila. Dle pozdějšího vysvětlení rektora univerzity Carla Decurtinse byla kandidatura zrušena „v důsledku nedávných událostí".[41] Šlo přitom o odraz širší politické situace: po vypuknutí rusko-japonské války v únoru 1904 a následných nacionalistických střetech v Praze byla Dvořákova nominace vnímána jako potenciálně konfliktní. I ve stabilním Švýcarsku sílila opatrnost vůči jakémukoli ideovému zabarvení akademických postů. Ačkoliv

[35] „Dostal jsem dopis od prof. Wickhoffa, že ministerstvo mu povolilo zřízení zvláštního semináře kunsthistorického a spojené s ním místo asistenta; chci-li, že mohu býti u něho asistentem, kteréž místo bych však musel již v lednu nastoupit. Rozhodl jsem se ovšem, že místo to příjmu, znamená pro mne příležitost k dalšímu vzdělání a což může býti příjemnějšího než mít za chefa Wickhoffa." M. Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 52.

[36] Bohumil Jiroušek, *Antonín Rezek*, České Budějovice 2002, s. 102.

[37] Vzhledem k tomu, že se v tomto období (zejména po roce 1897) oba pohybovali ve Vídni, docházelo i k osobním setkáním. Dvořák býval u Rezka – tehdy již úředníka ministerstva – častým návštěvníkem. B. Jiroušek, *Antonín Rezek*, s. 107.

[38] Jindřich Vybíral, *Revoluce, která se nekonala. Neúspěšný pokus Maxe Dvořáka o pražskou profesuru*, in: Johana Lomová – Jindřich Vybíral (edd.), Umění a revoluce. Pro Milenu Bartlovou, Praha 2018.

[39] J. Vybíral, *Revoluce, která se nekonala*, s. 18.

[40] M. Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 115.

[41] Tomáš Murár, *'I Am Wrong About My Qualifications, or I Do Not Have Any Friends': Archival Research on the First Professorship of Max Dvořák*, Folia Historiae Artium 22, 2024, s. 62.

Dvořák sám zůstal v této kauze mimo jakoukoli přímou účast, jeho český původ i pražské napojení se ukázaly jako diskvalifikující.[42]

Obrat nastal v roce 1905, kdy ve Vídni zemřel profesor dějin umění Alois Riegl (1858–1905), čímž se otevřela cesta k profesuře i pro Dvořáka, ačkoliv ani tento přechod nebyl hladký. Jmenování mimořádným profesorem doprovázely národnostní třenice a profesní rivality, jejichž kontury lze mezi řádky sledovat i ve Dvořákově korespondenci. Přesto právě v této chvíli získal dlouho postrádanou stabilitu: nejen institucionální, ale i osobní. V roce 1906 uzavřel sňatek, krok, který v jeho vlastní reflexi přímo souvisel s jistotou akademického zakotvení.[43]

Korespondence Maxe Dvořáka s Antonínem Rezkem se uzavírá v červnu roku 1906 stručným pozdravem z Jindřichova Hradce, města, odkud Antonín Rezek pocházel. Uzavírá se tak symbolicky jeden z nejvýznamnějších intelektuálních vztahů Dvořákova raného odborného vývoje. V té době již Rezek nefiguroval ve veřejném ani akademickém životě. Po vleklých zdravotních obtížích a několika pobytech v zahraničních sanatoriích se postupně stáhl do ústraní.[44] Poslední dva roky života strávil v psychiatrickém sanatoriu v pražské Bubenči,[45] kde počátkem února 1909 ve věku šestapadesáti let zemřel.[46] Prameny nám neumožňují s jistotou zjistit, zda po Rezkově hospitalizaci zůstávali oba vědci v kontaktu.[47]

Z jiné korespondence však víme, že se Rezek o Dvořákovi vyjadřoval s uznáním a označoval jej za „svého žáka“, jak Dvořák s patrnou hrdostí sděloval příteli Josefu Šustovi v roce 1896.[48] Tento detail napovídá mnohé o povaze jejich vztahu, který ovšem nelze redukovat na běžný rámec učitele a žáka. Rezek byl pro Dvořáka důležitým průvodcem v počáteční fázi odborného života: pedagogem, redaktorem, podporovatelem i prostředníkem. Zatímco profesor Jaroslav Goll bývá tradičně uváděn jako klíčová postava Dvořákových pražských studií, právě tato edice ukazuje, že obdobnou – a v mnoha ohledech dokonce podstatnější, zdá se, iniciační – roli sehrál i Antonín Rezek.

Ediční poznámka

Soubor zpřístupněné korespondence Maxe Dvořáka (1874–1921) adresované Antonínu Rezkovi (1853–1909) zahrnuje třicet sedm položek z let 1894–1906. Tvoří jej třicet čtyři dopisů, dva korespondenční lístky a jedna dopisnice. Edice vychází z autografů dochovaných výhradně v pozůstalosti Antonína Rezka uložené v Literárním archivu Památníku

[42] Tamtéž.

[43] Jeho manželkou se stala Gisela, roz. Hyhlík (1869–1908), o pět let starší vzdálená příbuzná. Narodila se v Budapešti, v letech 1887–1890 studovala hru na klavír na vídeňské konzervatoři. V květnu 1907 porodila dceru Hermínu, v listopadu 1908 dceru Giselu. Dva týdny po druhém porodu náhle zemřela.

[44] B. Jiroušek, *Antonín Rezek*, s. 139.

[45] Tamtéž, s. 141.

[46] Tamtéž, s. 143.

[47] Je známo, že když se zdravotní stav Antonína Rezka na počátku roku 1907 zhoršil, zničil některé písemné materiály. Není vyloučeno, že mezi nimi byla i část přijaté korespondence – včetně dopisů Maxe Dvořáka. Srov. B. Jiroušek, *Antonín Rezek*, s. 140.

[48] M. Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 44.

národního písemnictví v Praze (LA PNP). Na základě vnitřních indicií je zřejmé, že Rezek na dopisy odpovídal; tyto listy se však nedochovaly.

Texty jsou řazeny chronologicky podle data vzniku, případně rekonstruovaného data, je-li datum na originále chybné či zcela absentující – v takových případech je uvedeno v hranatých závorkách. Místo odeslání je uváděno ve zkrácené podobě (např. „Roudnice“ místo „Roudnice nad Labem“) v zájmu formální jednotnosti.

Transkripce se řídí zásadami modernizovaného přepisu. Pravopis a interpunkce byly upraveny podle současné normy, bez zvláštního vyznačení. Normalizovány byly i dobové varianty výrazů („konservativní“ → „konzervativní“, „positivismus“ → „pozitivismus“), archaické infinitivy („sestaviti“ → „sestavit“), a zjednodušeny byly zdvojené souhlásky v cizích slovech („officielně“ → „oficiálně“). Výjimečně se v dopisech vyskytují hranaté závorky užité autorem; v edici byly převedeny na závorky kulaté, aby nedocházelo ke kolizi s edičními zásahy, které jsou označeny výhradně hranatými závorkami.

Oslovení a závěrečná formule (např. „Váš vděčný žák Max Dvořák“) jsou ponechány jako integrální součást textu. Vlastní jména kolísající nebo psaná chybně byla sjednocena podle současné podoby („Kaicl“ → „Kaizl“), stejně jako pravopis předložkových spřežek („z r.“ namísto „z roku“).

Datace uvedená přímo v textu dopisu (např. „v Římě 22. 3.“) byla přesunuta do záhlaví a v textu dopisu se již neopakuje.

Škrty v originálu nejsou přepisovány. Podtržení jednotlivých slov je zachováno. Požadovaný tvar některých výrazů byl rovněž jazykově upraven (např. „nonchalantně“ → „nonšalantně“, „tentokráte“ → „tentokrát“, „dost“ → „dosti“). Odstavcová struktura textu odpovídá originálu.

Fond osobní pozůstalosti Antonína Rezka dosud není inventárně zpracován – z tohoto důvodu není uváděno inventární označení jednotlivých položek.

Poznámkový aparát slouží k identifikaci osob, míst, historického kontextu a současně upozorňuje na jazykové či stylistické zvláštnosti.

Edice dopisů

Dopis č. 1
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 27. 4. 1894, Praha

Velectěný pane profesore!

Prosím, omluvte mne churavostí, že jsem posud nepřišel odevzdat zapůjčený rukopis a že v neděli nemohu jet do Roudnice. Snad by bylo možno cestu tu na příští neděli odložit. Jak mi bude poněkud lépe, osmělím se omluvu svou ústně přednést.

Váš oddaný a vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 2
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 8. 2. 1895, Roudnice

Velectěný pane profesore!

Pro nemoc nemohl jsem bohužel dříve sestavit zprávu o šlikovském archivu.[49] Učinil jsem, pokud možno krátký výtah z německého pojednání,[50] které jsem měl připraveno pro učenou společnost. Myslím, že je ze zprávy té patrno, v jakém směru možno v Kopidlně něco nalézt, a že uveřejnění dalšího pojednání v učené společnosti tím odpadá. Nevím, budete-li spokojen s touto formou archivní zprávy, ale užil jsem jí, bych se vyhnul úplné suchopárnosti. Nezazlete, prosím, mé neskromnosti a prosbě, byste ve zprávě opravil neb škrtl, co třeba. Churavost bránila mi zároveň intenzivněji se obírat s prací o Jáchymově. Nyní se opět s plnou chutí uchopím věci a myslím, že se mi podaří zachytit živý obraz tohoto hypertrofického vývoje kraje a rodu s peněžním základem na půdě české s formou a pozadím městského a peněžního vývoje německého. Hledím si především nyní zjednat znalosti současných hospodářských, finančních a mincovních poměrů německých. Obtíže mi působí nedostatek báze pro hospodářské i jiné poměry v Čechách. Buď již o Velikonocích, nebo počátkem prázdnin chci doplnit svůj materiál v Drážďanech a potom v Praze.

O Velikonocích dovolím si učinit svou poklonu a přinést kopidlanské přepisy. Prosím vyřiďte mé poručení panu prof. Gollovi,[51] a ještě jednou odpusťte, že apeluji tak na Vaši laskavost.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 3
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 27. 7. [1895], Roudnice

Velectěný pane profesore!

Milerád pokusím se dle možnosti napsat referát o posledním díle sněmů.[52] Mám nyní k tomu pokdy, neboť se chci zdržet delší čas doma,[53] bych poněkud napravil chatrné své zdraví. Pracuji opět s chutí na své disertaci, z čehož jsem byl prací o Kosmovi vyrušen.[54]

[49] Ve šlikovském archivu v Kopidlně u hraběte Ervína Šlika trávil Max Dvořák prázdniny v letech 1893–1894; poprvé sem přijel v létě 1893 spolu se svým otcem Maxem Dvořákem st., který byl pověřen uspořádáním archivu po vzoru roudnického. Max Dvořák ml. se zde podílel zejména na třídění knihovny, částečně však pracoval i s archivním materiálem. Většina dokumentů ze šlikovského rodinného archivu obsahuje regesty a popisky psané rukou jeho otce, dochovaly se však i exempláře popsané samotným Maxem Dvořákem ml.

[50] M. Dvořák, *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*, Jičín 1895.

[51] Jaroslav Goll (1846–1929) – český historik, žák Václava Vladivoje Tomka a Theodora Mommsena, profesor obecných dějin na Karlo-Ferdinandově univerzitě, zakladatel tzv. Gollovy školy a redaktor ČČH; výrazně ovlivnil formování české moderní historiografie.

[52] „Posledním dílem sněmů" míní Dvořák osmý svazek edice *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, VIII, *1592–1594*, vydané Královským českým archivem zemským (Praha 1895; tiskem Dr. Edv. Grégra). Podle dochované korespondence s Josefem Šustou si Rezek u Dvořáka jako redaktor ČČH referát o tomto svazku, zvláště k procesu s Jiřím z Lobkovic, výslovně vyžádal. Srov. M. Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 33.

[53] Domovem tu Dvořák míní zámek v Roudnici nad Labem, kde jeho otec Max Dvořák (1843–1909) působil jako archivář a knihovník knížecího rodu Lobkoviců.

[54] Dvořák v dopise z roku 1895 zmiňuje práci na disertaci, jejíž konkrétní téma není známo. V roce 1897 však obhájil disertaci o Kosmově kronice na Vídeňské univerzitě, což naznačuje, že původní téma bylo nakonec opuštěno.

V posledním čísle „Mittheilungen des Instituts“[55] je krátký článek[56] od Kaindla,[57] v němž se dokazuje, že Kosmas nemůže být skladatelem veršů de passione sti Adalberti.[58] Z bližšího přihlédnutí k místu, na němž Kaindl svůj důkaz bazíruje, je patrno, že se dá z něho přímý opak odvodit. Nemohl bych k tomu krátce poukázat v drobnostech časopisu?

Rozbor Kosmy přivedl mne také k sporu o založení biskupství pražského. A tu mne překvapilo, jak při vší velké literatuře nonšalantně se tu posud pracovalo. Ani srovnání s ostatními zakládacími listinami císařské a papežské kanceláře v X. a XI. st[oletí] nikdo posud řádně neprovedl. Tuším, že se mi podařilo dokázat, že sporná předloha listiny z r. 1086 nebyla vůbec zakládací listinou biskupství a ani za takovou nebyla vydávána, nýbrž že to byla listina, v níž císař potvrzuje Vojtěchovi změněný a ustálivší se poněkud rozsah diecéze. A tuto listinu předložil biskup Jaromír v Mohuči, ale ne neporušenou, nýbrž interpolovanou nesprávným údajem, týkajícím se prvotní jednoty diecéze pražské a moravské. Tím se spor o pravost listiny jednoduše řeší. Napsal jsem delší pojednání o Kosmovi, hlavně o poměru jeho díla k západní literatuře, speciálně k tendenční literatuře de lite.

Přijímací zkouška v institutu měla poněkud neočekávaný výsledek. Přijati byli za členy dva Češi, totiž Novák[59] a já. U mne rozhodla tuším hlavně práce o Kosmovi.

Z domova mám vyřídit poručení a pozdrav. Otec[60] dopisuje právě kopiář Ferdinanda I.,[61] jejž by rád časem uveřejnil v Archivu českém. A já podrobuji všecky naše rukopisy důkladné revizi, zda by se nedalo něco nového vytěžit pro dobu Ferdinanda I. Po prázdninách budu snad mít materiál zdejší úplně pohromadě.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 4

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 21. 10. 1895, Vídeň

Velectěný pane profesore!

Obdržev Váš dopis, dopsal jsem hned Bahrovi,[62] by referát příslušně změnil, takže můžete být ve věci bez starosti.

Článek o českém antihistoricismu zašlu, jakmile jej obdržím od prof. Masaryka, a ostatní k určenému termínu. Myslím, že obě knihy[63] prof. Masaryka jsou dosti důležitá věc, mluví

[55] Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung (dále MIÖG), odborný historický časopis vydávaný od roku 1890 Institutem für österreichische Geschichtsforschung při Vídeňské univerzitě.

[56] Raimund Friedrich Kaindl, *Zu Cosmas*, MIÖG 16, 1895, s. 349–351.

[57] Raimund Friedrich Kaindl (1866–1930) – rakouský historik a etnograf, profesor na univerzitách v Černovicích a Grazu.

[58] De passione sti Adalberti (lat.) – O utrpení sv. Vojtěcha. Jedná se o veršovanou legendu o životě sv. Vojtěcha o jejíž autorství a dataci se vedly spory.

[59] Jan Bedřich Novák (1872–1933) – český historik, žák Jaroslava Golla, od roku 1916 ředitel Archivu země České. Podílel se na vzniku Státní archivní školy, kde působil v letech 1920–1927.

[60] Max Dvořák st. (1843–1909) – lobkovický archivář a knihovník na zámku v Roudnici nad Labem, od roku 1907 knížecí archivní rada.

[61] Jedná se o opis registra *Přípisy listů poselství krále Ferdinanda I. vyšlých léta Páně 1532 a 1533*, který k vydání upravil Max Dvořák st. (otec historika Maxe Dvořáka). Opis vychází z rukopisu uloženého původně v roudnické lobkovické knihovně, sign. IV. Fb 11. Dnes se nachází v Národním archivu v Praze, fond Stará manipulace, sign. Q 17/50.

[62] Hermann Bahr (1863–1934) – rakouský spisovatel, novinář, dramatik, divadelní a literární kritik. Vedoucí osobnost skupiny Jung-Wien (Mladá Vídeň). Patřil k zakladatelům týdeníku Die Zeit.

[63] „Česká otázka“ (1895) a „Naše nynější krise“ (1895).

se o nich ve všech kavárnách, prohlašují se za literární čin a budou jistě mít vliv na nazírání na českou historii, poněvadž právě autoritativně a s velkým sebevědomím toto nazírání vymezují. A přece je jich pojímání české minulosti založeno na diletantismu v nejhorším slova smyslu. Stanovisko prof. Masaryka možno nazvat občanským radikalismem (Bürgerlicher Radikalismus), jak jej asi „Zeit“[64] reprezentuje. Stanovisko podobné časem najde jistě dost přívrženců, poněvadž podává modus vivendi mezi radikálními živly a živly konzervativními, a lidé odedávna milují prostřednost a kompromisní strany. Pokud prof. Masaryk z tohoto stanoviska posuzuje poměry soudobé, nemožno nic namítat, je to subjektivní názor, více méně oprávněný, jako každý jiný. Ale s největší rozhodností musí se historik postavit proti způsobu, s jakým prof. Masaryk promítá tento názor do minulosti. Chce-li kdo ze stanoviska nového oceňování osvětlit minulost, musí se především ze svého nového hlediska na ni podívat, musí ji znát z tohoto hlediska. Posuzuje-li kdo minulost ze stanoviska otázky sociální, musí především znát sociální poměry minulosti, a potom pokusit se uvést je v organickou souvislost se subjektivním názorem svým čerpaným z přítomnosti. Ale prof. Masaryk zná minulost českou jen ve světle Palackého, ve světle, jež bylo docela jiným hlediskem diktováno. A spojuje diletantsky Palackého názor o minulosti se svým názorem o přítomnosti, čímž ovšem povstávají chybné dedukce jak pro minulost, tak pro přítomnost. Prof. Masaryk chce napsat ještě jiné práce ideologicko-historické, i myslím, že je povinností historiků hned z počátku poukázat k této nepřesnosti a povrchnosti.

V Německu by nebylo něco podobného možno a ani ve Vídni, jíž se smějeme pro povrchnost a bezduchost, ač mi není zcela jasno proč. Nevím, je-li pražský krejčí nebo pekař serióznější než vídeňský, ale studentstvo zdejší – aspoň část, jež udává směr – jistě v určitosti, jasnosti a přesností názorů vyniká nad pražské, které namnoze připomíná postavy z Turgeněva, v nichž vše splývá v jedinou mlhu. Dají se zavřít dnes pro sociálního individualistu, zítra pro sociálního demokrata a vždy si budou vědomi své pokrokovosti.

Trapivovalo[65] mne, jak správně se posuzují české poměry v kavárně, kde se schází vídeňská aristokracie ducha – kafé Griensteidl[66] na Kohlmarktu zvané „Grössenwahn“ – je to zajímavá kavárna připomínající předrevoluční a revoluční kavárny pařížské, a možno tu často víc slyšet o českých poměrech v každém oboru, než v Praze a než možno číst v českých žurnálech.

V Institutu není mnoho nového. Friedrich[67] obdržel stipendium, jeden z řádných členů[68] oznámil, že nepřijde. Poněvadž to byl jediný „Kunsthistoriker“ a já jsem se loňského roku poněkud obíral dějinami umění, byla mi svěřena správa pomůcek k dějinám umění, a budu

[64] Die Zeit (Wiener Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft, Wissenschaft und Kunst) – rakouský kulturní a literární týdeník s levicově liberálním zaměřením, vydávaný ve Vídni v letech 1894–1904. Časopis podporoval moderní umělecké směry, progresivní myšlenky a kritizoval konzervativní hodnoty, čímž se stal výrazným hlasem vídeňské moderny.

[65] Tvar „trapivovalo“ představuje zastaralou podobu imperfektivního slovesa *trapivovati* (trápit, znepokojovat).

[66] Café Griensteidl (též známá jako Café Größenwahn) – ikonická kavárna na Michaelerplatzu v centru Vídně, nedaleko Hofburgu. Sloužila jako oblíbené místo setkávání literátů a intelektuálů.

[67] Gustav Friedrich (1871–1943) – od roku 1904 profesor pomocných věd historických na pražské univerzitě, od roku 1919 též ředitel Státní archivní školy. Friedrich absolvoval jako mimořádný posluchač Institut für Österreichische Geschichtsforschung vedle Maxe Dvořáka a J. B. Nováka v rámci 21. kurzu v letech 1895–1897.

[68] Heinrich Hammer (1873–1953) – rakouský historik umění. V roce 1920 se stal mimořádným a v roce 1927 řádným profesorem dějin umění na univerzitě v Innsbrucku. V roce 1895 se spolu s dalšími pěti studenty (včetně M. Dvořáka) stal řádným členem Institutu für Österreichische Geschichtsforschung, na své místo však brzy rezignoval. Hammerovo uvolněné stipendium připadlo Franzi Wilhelmovi.

tedy nucen poněkud více obírat se dějinami umění, z čehož si ostatně nic nedělám. Prof. Redlich[69] čte letos: „Verfassungsgeschichte“, diplomatiku přednáší prof. Mühlbacher[70] a prof. Zeissberg:[71] Die Historiographie des 16., 17. und 18. Jhd. Poslouchám opět několik kolegií na právnické fakultě.

V časopisu historickém byla zpráva[72] o Helfertově[73] biografii hraběte Lva Thuna, nebylo by snad dobře zmínit se také o biografii Thunově od Frankfurstera, jež vyšla později a je lepší než Thunova.[74]

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 5
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 22. 11. 1895, Vídeň

Velectěný pane profesore,

materiál ku Kritice českých sněmů roste mi strašně. Pracuji totiž dvojím směrem. Eliminoval jsem vše, co bylo ve sněmích tištěno zbytečně, anebo zbytečně in extenso,[75] a za druhé bych rád podal přehled všeho toho, čeho mělo být použito. Nalezl jsem mnoho v státním archivu a v archivu ministerstva vnitra, co bylo pominuto. V posledním 6. sv[azku] není ani jediný kus z Drážďanského archivu (!), nic z Mnichova, vůbec nic ze zahraničních archivů. Jakoby z doby té nic nebylo přišlo za hranice. Dopsal jsem na všecky strany, abych si opatřil přehled toho, co kde je. Obsáhlý a důležitý jeden manuskript olomoucký zůstal nepoužit. Zato otiskovaly se kvaterny[76] desk zemských napořád a in extenso z důvodu velmi pádného – poněvadž náhodou byly v zemském archivu. Nedělám si mnoho nadějí, že by se věc změnila, a přece by bylo tak nutně třeba, by v příštích tak důležitých svazcích se věc postavila na jinou, solidnější bázi. Nemohl bych referát rozdělit na dvě části: prvou o prvých 7 svazcích sněmů, druhou o sv[azku] 8.mém a o Jiřím z Lobkovic?[77] A ještě s dvěma dotazy přicházím, zda by totiž v Inšpruku nebylo nic, čeho by bylo třeba použit k sněmům? Potom bych rád věděl, z které doby jsou nejstarší zachovalá akta konsistoře pod obojí. Nezazlete mi, pane profesore, že Vás obtěžuji.

[69] Oswald Redlich (1858–1944) – absolvent Institutu für Österreichische Geschichtsforschung (1881), nejprve archivář Místodržitelského archivu v Innsbrucku, od roku 1892 suplující docent na Institutu ve Vídni, zde roku 1893 mimořádný a roku 1897 řádný profesor pro dějiny a pomocné vědy historické, v letech 1919–1938 prezident Rakouské akademie věd a v letech 1926–1929 ředitel IÖG.

[70] Engelbert Mühlbacher (1843–1903) – od roku 1881 profesor středověkých dějin a pomocných věd historických vídeňské univerzity, současně pedagog Institutu für Österreichische Geschichtsforschung, jehož byl od roku 1896 do své smrti ředitelem. Mühlbacherova vědecká práce na poli diplomatiky byla zaměřena na listiny panovníků rodu Karlovců, předmětem jeho ústavní výuky však nebyla diplomatika, ale paleografie. Jeho žákem byl Gustav Friedrich, mimořádný člen 21. kurzu (1895–1897), jehož *Učebná kniha paleografie latinské*, Praha 1898, vycházela z Mühlbacherových přednášek.

[71] Heinrich Ritter von Zeissberg (1839–1899) – od roku 1892 ředitel Institutu für Österreichische Geschichtsforschung, od roku 1896 rovněž ředitel Císařské dvorní knihovny ve Vídni.

[72] *Oesterreichisches Jahrbuch*, ed. a red. Josef Alexander Helfert, zpráva: ČČH 1/3, 1895, s. 207–208.

[73] Josef Alexander Helfert (1820–1910), rakouský a český právník, historik, politik.

[74] Jedná se pravděpodobně o chybu, Dvořák měl na mysli Helfertovu biografii hraběte Lva Thuna.

[75] In extenso (lat.) – v plném rozsahu, v úplném znění.

[76] Kvaterny – úřední knihy zemských desek, do nichž byly chronologicky zapisovány soudní a sněmovní akta; šlo o hlavní pramenný materiál raně novověké správy a práva.

[77] M. Dvořák, *Process Jiřího z Lobkovic*.

Článek o Masarykovi byl bych již zaslal, ale prof. Masaryk mi jej nevrací, ač jsem mu již dvakrát o něj psal. Dnes píši po třetí.

Poručení od Friedricha a Nováka.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 6

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 27. 11. [1895, Vídeň]

Velectěný pane profesore!

Posílám Vám článek o českém antihistoricismu, jejž jsem konečně obdržel od prof. Masaryka. Článek o sněmích a Dvorském[78] zašlu brzo, odpusťte, že se věc zdržela, ale bude za to důkladnější. Poručení panu prof. Gollovi.

Váš vděčný žák Max Dvořák

P. S. Odpusťte, že ve věci šlikovské nemám posud zprávy, ale jak přijde vrchnost do Vídně, pokusím se věc vyřídit.

Dopis[79] č. 7

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 5. 12. 1895, Vídeň

Velectěný pane profesore!

Dovolím si přijíti v sobotu 14tého prosince v poledne. Poručení od Nováka, Friedricha.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis[80] č. 8

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 13. 12. 1895, Vídeň

Velectěný pane profesore, musel jsem změnit svůj program a dovolím si přijít v neděli 15-tého po poledni. Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 9

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 17. 12. 1895, [Roudnice]

Velectěný pane profesore!

S díky vracím zapůjčenou knihu; je v ní, zvláště ve druhé části nesmírně mnoho materiálu pro české dějiny. Nehněvejte se prosím, že Vás opět obtěžuji prosbou. Nahlédl bych rád ještě jednou do Vašeho pojednání: „Doplňky ke sněmům“[81] jež vyšlo v učené společnosti a nemám je doma. Nemohl byste mi je na krátký čas zapůjčit?

Poručení od otce a poručení panu prof. Gollovi.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

[78] František Dvorský (1839–1907) – český archivář, od roku 1892 ředitel Zemského archivu Království českého.

[79] Text má formu korespondenčního lístku, edičně je však – v souladu s ostatními položkami – označen jako dopis.

[80] Taktéž.

[81] Antonín Rezek, *Paměti o bouři pražské roku 1524*, Praha 1881 (Pojednání Král. české společnosti nauk, řada 6, díl 10, Třída pro filosofii, dějepis a filologii, č. 2).

Dopis č. 10

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 23. 12. [1895, Roudnice]

Velectěný pane profesore,

především přijměte dík za zaslané dva exempláře Vašeho pojednání, z nichž jsem zařadil jeden do své a jeden do knížecí knihovny. Posílám Vám pojednání o historismu, jejž jsem změnil podle požadavků pa[na] prof. Golla, vynechav místa o pozitivismu a místa politická a položiv větší důraz na část čistě historickou. Mohl jsem to snadně udělat, neboť tím nijak ze svého přesvědčení neustupuji. Myslím, že se vám bude článek v této formě spíše hodit. Naložte s ním ostatně, jak Vám libo. V případě, že by se Vám úplně nehodil, zaslal bych jej snad do Rozhledů,[82] nebo bych jej spálil. Prvou část sněmů (všeobecně o sněmích a speciálně o VIII. dílu) dovolím si zaslat ještě před novým rokem. Poručení od otce a poručení panu prof. Gollovi. Dovolil jsem si přiložit přehled dějin šlikovských. Je to práce 14 dnů a podle toho dopadla.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 11

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 8. 12.[83] 1896, [Roudnice]

Velectěný pane profesore,

odpusťte, že jsem posud neposlal „sněmy", ale ležel jsem o Vánocích, starý plicní katar mne opět trápil. Nyní mám prvý díl hotový (všeobecný), ale zašlu jej zároveň s biografií Jiřího z Lobkovic, s níž budu také brzo hotov. Obdržel jsem v posledních dnech ještě velmi zajímavý materiál z Třeboně.

Došel Vám zaslaný rukopis, jejž jsem odeslal 24/XII? A hodí se Vám v této formě?

Spisem[84] prof. Kaizla[85] nabývá to, co jsem napsal, ještě silnějšího osvětlení.

Poručení od otce a poručení panu prof. Gollovi.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

[82] Revue Rozhledy (1892–1909) – významná společenská, politická a kulturní revue, která v 90. letech 19. století reprezentovala část pokrokového hnutí v opozici vůči mladočešství a hledala spojení s realistickými směry. Byla jedním z hlavních periodik kritiků a literátů generace devadesátých let, zejména okruhu kolem manifestu Česká moderna. Od roku 1901 nesla podnázev „Týdenník pro politiku, vědu, literaturu a umění".

[83] V originále je datum uvedeno jako „8./XII. 96", což je zjevně chybné. Na základě obsahu dopisu a návaznosti na předchozí i následující korespondenci byl dopis s největší pravděpodobností napsán 8. února 1896.

[84] Dvořák zde míní Kaizlův spis *České myšlenky* (1895), v němž se autor vymezuje vůči Masarykově koncepci české historie a obhajuje liberálně racionální pojetí národa a státu.

[85] Josef Kaizl (1854–1901) – český národohospodář, univerzitní profesor a politik, jeden z nejvýznamnějších představitelů mladší generace českého liberalismu. Akademicky působil na pražské univerzitě, kde se zasloužil o rozvoj moderní ekonomické vědy. Politicky vyšel ze staročeského prostředí, později se stal klíčovou osobností mladočeské strany, v níž zastával umírněné a reformní postoje. V letech 1898–1899 byl ministrem financí v předlitavské vládě – jako první Čech v této funkci – a podílel se na přípravě významných rozpočtových a jazykových opatření. Ve veřejném prostoru vystupoval proti nacionálnímu radikalismu i proti idealismu Masarykova typu, přičemž hájil ideje právního státu a občanské rovnosti.

Dopis č. 12
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 25. 2. 1896, [Vídeň]

Velectěný pane profesore,

teprve dnes jsem objevil, že jsem zapomněl k „Sněmům“ přiložit napsaný dopis. Prosím, napište mi, kdy se recenze vytiskne, bych podle toho zaslal druhou část, již mám vypracovanou, ale již jsem nezaslal, poněvadž stále doufám ještě, že se mi podaří vyplnit mezeru v materiálu pro r. 1588. Vystříhal jsem se v kritice, pokud možno vší ostrosti a snažil jsem se pouze řadit fakta podle sebe; mohlo se ovšem ještě říct daleko více.

Hodí se Vám zpráva o „Hurmuzakim“?[86] Publikace není asi u nás mnoho známá a je v ní velmi mnoho materiálu pro české dějiny.

Život v Institutu plyne jednotvárně dále. Dvorní rada Zeissberg nás již opustil, o jeho nástupci se ještě nic neví. Obírám se mnoho dějinami umění, jež jsou v pravdě osvěžením po duchamorné diplomatice Karolinků, kterou s námi probírá prof. Mühlbacher.

Píši dnes také p[a]n[u] prof. Gollovi. Zprávu o kongresové výstavě zašlu do 1-vého.[87]

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 13
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 1. 3. 1896, [Vídeň]

Velectěný pane profesore,

posílám zprávu až dnes, poněvadž včera teprve vyšel katalog výstavy.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Prosím, poručte mne panu prof. Gollovi.

Dopis č. 14
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, [březen/duben, 1896, Vídeň]

Velectěný pane profesore,

ke korektuře přiložena je zpráva Fridrichova o právě vyšlém I. dílu regest.[88] Snad bude možno ji zařadit ještě do květnového čísla, aby přišla a tempo.

Jiřího z Lobkovic pošlu brzo. V institutu jsou již přednášky v plném proudu, ale jen přednáška prof. Wickhoffa[89] o vývoji křesťanského umění z antiky vzbuzuje hlubší interes.

Prosím, račte vyřídit panu profesorovi Gollovi mé poručení a dík za upravení rukopisu.

Od Fridricha a Nováka mám vyřídit poručení.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

[86] Max Dvořák, *Ed. Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria Românilor, sv. I–VIII, Bucureşti 1876–1895*, ČČH 2, 1896, s. 386–387.

[87] Max Dvořák, *Kongresová výstava vídeňská*, ČČH 2, 1896, s. 106–107.

[88] Zpráva, kterou Max Dvořák zmiňuje, je krátká noticka Gustava Friedricha otištěná pod názvem „Zprávy“ v ČČH 2/3, 1896, s. 199. Informuje o vydání prvního sešitu *Regesta imperii XI. Die Urkunden Kaisers Sigmunds (1410–1437)*, který editoval Wilhelm Altmann (Innsbruck 1896). Tomuto sdělení předchází rozsáhlejší referát téhož autora z předchozího ročníku: Gustav Friedrich, *„J. F. Böhmerova Regesta imperii“*, ČČH 1/6, 1895, s. 402–408.

[89] Franz Wickhoff (1853–1909) – rakouský historik umění, od roku 1895 profesor dějin umění na vídeňské univerzitě, současně vyučující v Institutu für Österreichische Geschichtsforschung.

Dopis č. 15
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, [červen, 1896, Vídeň]

Velectěný pane profesore,

dozvěděl jsem se právě, že pan archivář Dvorský chce vydat repliku proti mé kritice ve zvláštní brožuře.[90] Prosil bych Vás ve věci té o radu. Nejraději bych brožuru vůbec ignoroval, neboť hnusí se mi polemizovat s panem Dvorským, ale nejde to z důvodů na snadě jsoucích – qui tacet, consentire videtur.[91]

Jedná se ovšem o to, kde a jak mám odpovídat. Zanášet věc tu do ČČH není radno, a nebylo by Vám asi ani milo. Nejlépe by snad bylo odpovědět opět brožurou, ale našel by se nakladatel, jenž by ji uveřejnil? A kdyby nenašel, byl by náklad velmi veliký? Nemám o tom nejmenší představy.

Předpokládám, že replika není věcná, jinak byste ji byl přijal do ČČH, ale v Čechách bohužel i na nevěcnou polemiku musí se odpovídat. Kdyby nezbylo nic jiného, mohl bych snad v „Času“[92] odpovědět, jenž by byl jistě ve věci podobného druhu k dispozici. Na každý pád nepodniknu nic bez Vašeho vědomí a odpověď svou pošlu Vám a panu prof. Gollovi k laskavému posouzení. Vás vděčný žák

Max Dvořák

P. S. Kdyby nebyl náklad příliš veliký, mohl bych snad kritiku z ČČH znovu otisknout a uveřejnit ji zároveň s odpovědí na repliku.

Dopis č. 16
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 13. 6. [1896, Vídeň]

Velectěný pane profesore,

děkuji Vám za Vaši laskavou zprávu, jež mne velmi překvapila. Myslím, že je to od pana archiváře Dvorského velmi nerozumno odpovídat na mou kritiku, upozorní tím jen na ni a co může proti ní namítat? Na každý způsob prosím o zaslání jeho repliky.

Pojednání o Lobkovicovi[93] by mohlo snad vyjít v září, zašlu ji brzo a doufám, že pěkně zakončí tuto sněmovní epizodu.

Prosím o poručení panu profesorovi Gollovi.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

[90] F. I. Dvorský, *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl 8: 1591–1594. Diskuse*.

[91] Qui tacet, consentire videtur (lat.) – Kdo mlčí, zdá se, že souhlasí.

[92] Čas (zkratka: ČAS) – časopis realistické skupiny okolo T. G. Masaryka, Josefa Kaizla a Karla Kramáře, založený roku 1886 publicistou Janem Herbenem. Od konce osmdesátých let 19. století sloužil jako platforma pro polemiku s mladočeským liberalismem a pro formulaci politického realismu. V letech 1889–1906 vycházel jako týdeník, poté jako deník až do úředního zastavení v roce 1915. Po vzniku České strany lidové (tzv. realistické) v roce 1900 se stal jejím tiskovým orgánem. Vedle politických a ideových textů publikoval i literární příspěvky; v jeho redakci působili např. Petr Bezruč, Cyril Dušek či Arnošt Heinrich.

[93] M. Dvořák, *Process Jiřího z Lobkovic*.

Dopis č. 17
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 27. 7. 1896, [Roudnice]

Velectěný pane profesore,

dovolím si přijít k Vám ve čtvrtek. V případě, že byste nebyl již v Praze, oznamte mi prosím, kam mám rukopis zaslat. Včera jsem četl v Politice, že obrana Dvorského již vyšla, ale posud jsem ji neměl v ruce.

Prosím, aby mi bylo na každý pád, možno-li jen, poněkud reservováno místo pro odpověď.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 18
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, [po 27. 7., 1896, Roudnice]

Velectěný pane profesore,

zasílám Vám rukopis odpovědi na brožuru Dvorského. Rozumí se samo sebou, že Vás prosím, abyste laskavě změnil, nelíbí-li se Vám co. Ale myslím, že nebude třeba ji zmírňovat, psal jsem jen v rámci věcné polemiky a mnohem méně ostře, než bylo možno.

Rukopis Jiřího z Lobkovic Vám přivezu do Prahy v prvních dnech příštího měsíce. Zkrátím věc, pokud možno.

Mám nyní velmi mnoho co dělat. Mám se vydat na svou institutní cestu,[94] článek o Šlikovi pro Mitteilungen[95] musí být také brzo hotov, mimo to měl bych se připravovat k rigorózům,[96] jež chci složit hned po svém návratu do Vídně. Ale jsem tomu všemu rád, bývám v nejlepší míře, mám-li mnoho co dělat.

Od otce svého mám vyřídit poručení. Prosím, nehněvejte se na mne, že Vás ve svém rencontru s panem archivářem Dvorským tolik obtěžuji.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 19
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 24. 8. 1896, Roudnice

Velectěný pane profesore,

bohužel nemohl jsem druhé části článku opsat a vypracovat, poněvadž jsem byl většinou na cestách. Tím se také vrácení korektury poněkud zdrželo. Druhá část článku je ostatně velmi dlouhá, asi třikrát tak – bez přílohy – jako prvá (příloha bude také na 4–5 str.), zaujala by téměř celé číslo a nerad bych ji dělil, poněvadž obsahuje souvislé vypravování.

[94] Takzvaná „institutní cesta“ představovala stipendijní cestu, na kterou měli řádní členové Institutu für Österreichische Geschichtsforschung nárok vedle pravidelného stipendia. V roce 1896 ji Dvořák skutečně absolvoval – původně zamýšlel vycestovat do Mnichova, avšak nakonec mu byl určen badatelský pobyt po Čechách, jehož cílem bylo sestavení soupisu iluminovaných rukopisů. M. Dvořák, *Listy o životě a umění*, s. 43.

[95] M. Dvořák, *Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick*, MIÖG 22, 1901, s. 51–107.

[96] Dvořák původně předpokládal, že rigorózní zkoušky složí ještě do konce roku 1896, nakonec je však absolvoval až v únoru 1897.

Odpověď Dvorskému obsáhne asi 3–4 stránky. Pan archivář Köpl[97] řekl panu Dr. Novotnému,[98] že by mi dal drastické ukázky, jak se ve sněmích pořizuje kritický text. Mohly by se snad přidat k mé odpovědi?

Nemohl bych si ze článku o Jiřím z Lobkovic dát pořídit rovněž separátní otisk? Požádal jsem v tiskárně, aby sazbu prozatím nerozmetali.

Odpověď Dvorskému zašlu v nejbližších dnech a rukopis článku dovolím si Vám dodat počátkem příštího měsíce v Praze.

Pracoval jsem předešlý týden v knihovně Děčínské. Přišel jsem mimo jiné na Kroniku Václava Nosidla z Geblic z l[et] 1626–1638.[99] Podává velice cenné zprávy o saských exulantech. Zvláště zajímavé je popsání katastrofy valdštýnské ze stanoviska českého exulanta psané. Myslím, že by se měla kronika vydat.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 20

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 3. 9. 1896, [Roudnice]

Velectěný pane profesore,

právě jsem dopsal Jiřího z Lobkovic a zasílám jej. Zkracoval jsem, pokud jsem mohl. Bude možno pořídit separátní otisk?

Došla odpověď Dvorskému? Korektury račte mi laskavě zaslat do Roudnice, jsem zde do 10tého, 11tého přijedu do Prahy.

Poručení od otce.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 21

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 5. 9. 1896, [Roudnice]

Velectěný pane profesore,

vraceje korekturu dovoluji si opakovat prosbu, aby byly ‚možno-li, z odpovědi a z článku pořízeny separátní otisky (z odpovědi asi 100–150 exemplářů, z článku asi 100). Jak mi v Praze pan Dr. Nováček[100] řekl, chce Dvorský vydat Obranu také německy. Na zákla-

[97] Karl Köpl (1851–1932) – archivář, od roku 1884 působil při místodržitelství v Praze, roku 1896 byl jmenován ředitelem místodržitelského archivu.

[98] Václav Novotný (1869–1932) – historik a archivář, žák Jaroslava Golla a představitel pozitivisticky orientované historiografie. Od roku 1896 působil v místodržitelském archivu v Praze, později jako profesor českých dějin na Univerzitě Karlově, kde se věnoval především husitství a starším českým dějinám.

[99] Kronika Václava Nosidla z Geblic z let 1626–1638 – rukopisná paměťová próza českého exulanta z období třicetileté války. Zachycuje zejména osudy českých protestantských emigrantů v Sasku a komentuje události let 1620–1638 z výrazně protihabsburské a luterské perspektivy. K moderní edici srov. Martina Lisá (Hg.), *Die Chronik des Václav Nosidlo von Geblice: Aufzeichnungen aus der böhmischen Exulantengemeinde in Pirna zur Zeit des Dreißigjährigen Krieges*, Stuttgart 2014.

[100] Vojtěch Jaromír Nováček (1852–1916) – český historik a archivář, od roku 1891 působil v Zemském archivu v Praze, později jeho ředitel. Věnoval se zejména studiu korespondence Františka Palackého a českým dějinám 14. století. Byl aktivní i jako redaktor a člen odborných historických komisí.

dě separátních otisků mohu pak požadovat, aby bylo o věci referováno v Mitteilungen a v H. Z.[101]

Předešlý týden byl kníže[102] v Roudnici a vyprávěl mému otci, že mu Dvorský poslal již 4 exempláře Obrany a sice ne najednou, nýbrž v intervalech 1 týdnu a každý exemplář do jiného zámku.

Napadlo mi, nebylo-li dobře vydat dopisy arcivévody Ferdinanda Jiřímu z Lobkovic a Kateřině z Lokšan (v učené společnosti?).[103] Mám je opsané a úprava k tisku by byla rychle hotova.

Jsem rád, že už bude věc odbyta, bylo mi, kdykoliv jsem na Dvorského pomyslel, jako bych měl pocit špíny na sobě.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 22

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, [říjen 1897, Paříž]

Velectěný pane dvorní rado,

přicházím s povědomou Vám již prosbou. Mohu-li mít z ministerstva pověření, třeba jen opis dekretu (originál byl adresován institutu), bych se jím mohl vykázat na vyslanectví? Chci-li pracovat v národní knihovně, musím mít doporučení z vyslanectví.

Do Paříže přijel jsem v pátek, zdržel jsem se v Mnichově a v Basileji, kdež jsem si prohlédl Böcklinovu výstavu.[104] Je velmi instruktivní. Zde to trvalo dva, tři dny, než jsem se poněkud vzpamatoval ze záplavy nových impresí a senzací. Člověk těžko chápe, že těch několik hodin jízdy v rychlíku znamená principielní změnu v životním pořádku, vžití se do úplně nových poměrů. Ráno chodím do Louvru, kde je nepřehledné bohatství uměleckých předmětů od antiky až do žaponerií naší doby, ale vše málo urovnáno a špatně katalogizováno.

Odpoledne procházím město, tu každým krokem vtírá se do očí síla a krása moderního života. Nemožno se divit, že Francouzům je Rakousko a Vídeň, Čechy a Praha něco tak hluboce vzdáleného „la bas“. Na univerzitě počnou přednášky až po 1. list[opadu].

Odpusťte, že Vás obtěžuji prosbou.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

VII. Rue de l’université 4.

[101] Historische Zeitschrift (zkratka: HZ) – odborný německý časopis pro historické vědy, založený roku 1859 Heinrichem von Sybelem (1817–1895).

[102] Mořic Alois, 9. kníže z Lobkovic (1831–1903) – ujal se rodových statků v roce 1868 po úmrtí otce Ferdinanda Josefa z Lobkovic (1797–1868). Stručný životopis Mořice z Lobkovic, sepsaný Maxem Dvořákem st., je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, fond *Varia*, Max Dvořák st. (1843–1909), *Stručný životopis knížete Morice Lobkowicze*, rkp. z roku 1897.

[103] Tato myšlenka však nebyla realizována a dopisy nebyly nikdy vydány.

[104] Dvořák zde naráží na jubilejní výstavu věnovanou Böcklinovi, konanou v Kunsthalle Basel (Arnold Böcklin. Böcklin-Jubiläums-Ausstellung, 20. 9. – 24. 10. 1897). Arnold Böcklin (1827–1901) – švýcarský malíř a jeden z klíčových představitelů pozdního romantismu a symbolismu. Ve svém díle se rozešel s akademismem a naturalismem 19. století; jeho obrazy výrazně ovlivnily pozdější surrealisty.

Dopis č. 23
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 27. 11. 1897, Paříž

Velectěný pane dvorní rado,

děkuji Vám srdečně za laskavé zjednané doporučení a za Váš dopis. Přístup do národní knihovny je snazší, než jsem původně myslel a než mi bylo řečeno, a pracuji tu již delší dobu. Ale přes to potřeboval jsem legitimování, poněvadž chci dát některé miniatury ofotografovat, k čemuž je třeba speciálního dovolení ředitelova. Byl jsem již u Delisla,[105] jenž mne přijal velice vlídně a žádané dovolení bez dalších formalit udělil. Vídeňský institut požívá tu všude veliké úcty.

Pro svou práci nalezl jsem daleko více neznámého materiálu, než jsem čekal, a jako vždy materiál pozměnil práci. Ze studie o pramenech českých miniatur ve XIV. st[oletí][106] vznikla práce o pramenech miniaturního malířství té doby vůbec, o vzniku nového slohu v malířství severně od Alp ve XIII. a XIV. st., o počátcích nordického malířství. Práce mi působí mnoho radostí.

Od 10-4 jsem v knihovně, večery trávím buď v historickém klubu St. Simon,[107] kamž jsem byl uveden panem Bemontem,[108] nebo v knihovně akademie des beaux arts, kamž mi zjednal přístup Eugen Müntz.[109] V klubu jsou krásné místnosti, knihovna a přes 200 odborných časopisů. 20-tého byl tu banket na počest nově zvolených členů institutu historiků, při němž byl také ministr Hanotaux.[110] Mnoho se řečnilo, nejvíce o politice, velmi málo o vědě a při slovech aliance franco-russe všichni povstali: Bylo mi velmi do smíchu.

„Lustige Wissenschaft" tu velmi kvete, o našem, respektive německém systematizování práce nemůže tu být řeč, proto tolik zbytečností a tolik šlendriánu všude. Podobného druhu jsou rovněž přednášky na univerzitě, jichž jsem několik poslechl: průměrem skvělá dikce (zvláště Sabatier[111] mluví překrásně), mnoho bonmotů a málo obsahu.

[105] Léopold Delisle (1826–1910) – historik, paleograf a od roku 1874 ředitel oddělení rukopisů Bibliothèque nationale de France.

[106] Max Dvořák, *K dějinám malířství české doby Karlovy*, ČČH 5/4, 1899, s. 238–248.

[107] Jedná se o Cercle Saint-Simon – kulturně-intelektuální klub založený roku 1883 v Paříži s cílem podporovat francouzský jazyk a kulturu. Cercle Saint-Simon měl úzké vazby na tehdy vznikající Alliance française a organizoval přednášky a diskuse zaměřené na francouzskou kulturu a jazyk. Sídlo měl na adrese 215 boulevard Saint-Germain.

[108] Charles Bémont (1848–1939) – francouzský historik a archivář, specializující se na středověké dějiny, zejména vztahy mezi Francií a Anglií. Bémont byl významným členem Revue historique, roku 1909 získal čestný doktorát na Oxfordské univerzitě a roku 1914 byl zvolen členem Britské akademie. Byl nositelem mnoha ocenění, včetně vyznamenání Řádem čestné legie.

[109] Eugène Müntz (1845–1902) – francouzský historik umění a odborník na renesanční umění. V letech 1873–1876 byl členem École française de Rome a poté působil jako profesor dějin umění na École des Beaux-Arts. Roku 1893 byl zvolen členem Académie des Inscriptions et Belles-Lettres a roku 1898 se stal prezidentem Société de l'histoire de Paris et de l'Île-de-France.

[110] Gabriel Hanotaux (1853–1944) – francouzský historik a politik, který sloužil jako ministr zahraničních věcí v letech 1894–1895 a 1896–1898. V diplomacii začínal jako tajemník na ministerstvu zahraničních věcí a postupně se vypracoval na významného politika. Během svého ministerského působení se zasloužil o upevnění vztahů mezi Francií a Ruskem a o vymezení koloniálních zón v Africe. Roku 1897 byl zvolen členem *Académie française*.

[111] Louis Auguste Sabatier (1839–1901) – francouzský protestantský teolog. Po roce 1872 působil v Paříži, kde spoluzaložil protestantskou teologickou fakultu a od roku 1886 vyučoval náboženské vědy na *Sorbonně* (*École pratique des hautes études*).

Do české besedy nechodím. Byl jsem tam jednou a nalezl společnost – jak ve všech besedách, snad ještě poněkud horší, poněvadž je tu mnoho zbankrotělých existencí. Někdy se stýkám s krajanem Muchou.[112]

Děkuji Vám upřímně za Vaši mne tak často prokazovanou laskavost.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 24

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 3. 11. 1898, [Vídeň]

Velectěný pane odborný přednosto,

přijměte prosím nejvřelejší blahopřání,[113] jež si dovoluje zaslat.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 25

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 7. 12. 1899, Vídeň

Vaše excelence!

Přijměte prosím laskavě nejsrdečnější blahopřání,[114] jež si dovoluji zaslat.

Váš Vám v hluboké úctě vždy vděčně oddaný žák

Max Dvořák

asistent u prof. Wickhoffa,

I. Universität[115]

Dopis č. 26

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 21. 1. 1900, Řím

Vaše excelence,

přijměte prosím i tentokrát laskavě mé nejvřelejší blahopřání. Přeji ze srdce štěstí Vám k novému povýšení[116] a nám všem k tomu, že jste převzal tento těžký úkol. V hluboké úctě

Váš vděčný žák

Max Dvořák

[112] Alfons Mucha (1860–1939) – český malíř a významný představitel secese. V letech 1883–1889 byl podporován svým prvním mecenášem, hrabětem Karlem Khuenem-Belasi st. (1841–1911), který mu umožnil studium a zadal mu výmalbu rodinných sídel, mj. zámku Emmahof (Emin zámeček) u Hrušovan nad Jevišovkou. S jeho synem Karlem Khuenem Belasi ml. (1879–1963), svým někdejším studentem z univerzity ve Vídni, udržoval vztahy i Max Dvořák, který zámeček navštěvoval od roku 1914 a roku 1921 zde zemřel.

[113] Antonín Rezek (1853–1909) – od roku 1897 působil jako úředník ministerstva kultu a vyučování ve Vídni, kde byl nejpozději na podzim 1898 jmenován sekčním šéfem.

[114] Antonín Rezek získal titul tajného rady (*Geheimer Rat*).

[115] Poznámka „asistent u prof. Wickhoffa, I. Universität“ byla do textu dopisu dodatečně dopsána tužkou jinou rukou.

[116] V roce 1900 byl jmenován českým ministrem krajanem v předlitavské vládě pod vedením premiéra Ernesta von Koerbera. V této funkci se zasazoval o české zájmy, zejména v oblasti školství a kultury, a podporoval vznik českých institucí, například České technické vysoké školy v Brně.

Dopis č. 27
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 21. 5. 1900, Vídeň

Vaše excelence,
dovolte bych Vám zaslal projev nejupřímnější soustrasti.[117]
Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 28
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 16. 1. 1903, Vídeň

Vaše excelence!

Jsa nedbalým čtenářem novin, dozvěděl jsem se až dnes, že jste v těchto dnech slavil padesátileté narozeniny. Promiňte mi opožděné, ale proto neméně upřímné a srdečné blahopřání – blahopřání jež je diktováno stejnou měrou vděčností a oddaností žáka k učiteli a dobrodinci, jako dlouholetým seznáním toho, co Vaše působení pro nás všechny znamená. Přeji-li Vám z plna srdce, abyste nám byl dlouho ve zdraví uchován a mnoho radosti se na svém díle dožil, je to přání, které platí stejnou měrou Vám jako celé české věci.

Nezazlete mi, dovoluji-li se k přání připojit prosbu, abyste mi i v druhé polovici svého života zachoval posavadní přízeň.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 29
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 12. 3. 1904, Řím

Vaše excelence,

dostal jsem v těchto dnech telegrafickou nabídku, abych převzal řádnou profesuru dějin umění na svobodné, tj. klerikální univerzitě ve Freiburku ve Švýcarsku a telegraficky jsem ji přijal. Píši Vám hned o tom, poněvadž jste byl vždy tak laskav ke mně a poněvadž Vám děkuji nekonečně mnoho nejen jako učiteli, ale i jako rádci a ochránci.

Ve Freiburku mi bylo nabídnuto 6000 franků platu s povinností čtyřhodinové přednášky a dvouhodinového semináře. Mimo to mi byla slíbena přiměřená dotace na zakoupení nutného vědeckého aparátu a remunerace za každou větší vědeckou práci. Život ve Freiburku má pro mne mnohé výhody. Je tam zdrávo a lacino, mám odtamtud blízko do Francie a Italie a mohu tam tedy své velké literární plány snadněji provést než jinde. Velkou nevýhodou je klerikální ráz univerzity, který však v dějinách umění málo vadí. Mimo to mi nebyly kladeny v tomto směru docela žádné podmínky.

Přesto mi bylo velmi těžko rozhodnout se pro přijetí a jdu tam jen s těžkým srdcem. Ale v Praze mne nechtějí a ve Vídni není teď místa pro mne a kdo ví, kdy bude a kdyby bylo, zda by se z toho nečinila německá nacionální aféra, a tak mi nic nezbývá než jít do tohoto exilia. Své nové povolání musím již nastoupit letním semestrem, ale dříve přijedu ovšem ještě do Vídně.

[117] Dne 20. 5. 1900 zemřela Antonínu Rezkovi matka, Kateřina Rezková (1828–1900).

Posílaje Vám zprávu o tomto obratu ve svém životě, děkuji Vám Vaše excelence ze srdce za všechno dobré, co jste mi prokázal a prosím Vás, abyste ani v budoucnosti na mne nezapomenul a svojí dosavadní přízeň mi zachoval.

Váš věrný a vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 30

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 22. 3. 1904, Řím

Vaše excelence,

nemohu Vám ani popsat, jak mne Váš dopis dojal a potěšil a děkuji Vám za něj z hloubi srdce. Vaše tak otcovská, a tak milá slova byla mi náhradou za všecka zklamání. S myšlenkou jít do Freiburku jsem se již smířil a myslím teď jen na práce, které bych tam rád provedl. Mám dva velké plány: chci napsat dějiny benátského malířství a benátské kultury v XVI. století a dějiny vzniku a vývoje francouzské gotiky. Přeceňuji snad své síly, ale jsou to látky, které stojí za to, aby se jim věnovaly všechny síly. Až posavaď se skorem jen pracovalo v dějinách renesance a o těchto opravdu velkých věcech se posud málo ví. Pro obě práce mám již sebráno mnoho materiálu, a tak doufám, že se mi povede ve Freiburku aspoň část toho provést. Co jsem si umínil, a tak osudu postavit čelo.

Jak by mne těšilo, kdybyste mne ve Freiburku navštívili, nemusím Vám snad ani psát, byl by to opravdu dies festus[118] pro mne. Ještě jednou Vám a Vaší ctěné rodině děkuji vřele a srdečně, jak jen možno.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 31

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 9. 8. 1904, Benátky

Vaše excelence,

teprve dnes dozvěděl jsem se z N. Fr. Pr. o rodinné slavnosti,[119] kterou jste slavil v minulých dnech a spěchám bych vám poslal aspoň dodatečně nejsrdečnější blahopřání. Přeji Vám a milované paní z plna srdce štěstí.

Jsem již čtyři neděle s Wickhoffem v Benátkách a máme úmysl strávit tu celé léto. Wickhoff, poněvadž je tu rád a já mimo týž důvod pro svou práci o Tintorettovi a benátském malířství 16. století.[120] Rád bych v práci vylíčil nejen vznik moderního malířství, nýbrž i učinil obraz benátské té kultury v době největšího rozkvětu, k čemuž nalézám ve zdejším archivu téměř nevyčerpatelný materiál. A to mi hlavně dělá radost – iuvat integros accedere fontis atque haurire.[121] Ale nejen bohatost materiálů nýbrž i předmět sám přináší stále nová

[118] Dies festus (lat.) – sváteční den; výraz označuje mimořádně radostnou událost.

[119] Dne 3. srpna 1904 slavil Antonín Rezek v Humpolci v rodinném kruhu stříbrnou svatbu. Tato událost byla zaznamenána v sekci Personalnachrichten v Neue Freie Presse ze dne 7. srpna 1904, s. 6.

[120] Max Dvořák, *Geschichte der italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance*, I, *Das 16. Jahrhundert*, edd. Johannes Wilde – Karl Maria Swoboda, München: R. Piper & Co., 1929. Práce byla vydána posmrtně z podnětu a péčí Dvořákových žáků na základě dochovaných rukopisů a přednášek.

[121] Iuvitat integros accedere fontis atque haurire (lat.) – Je sladké přistupovat k neporušeným pramenům a čerpat z nich. Jedná se o citát z díla římského básníka a filosofa Tita Lucretia Cara, *De rerum natura* (O přírodě), kniha I, verš 927. Fráze vyjadřuje Dvořákovo nadšení z bohatství materiálů, které objevuje v benátském archivu.

překvapení – jak nepatrná a barbarská je kultura zaalpské reformace proti kultuře a osvícenosti, která vládla zde v XV. a XVI. století.

V červenci tu bylo hodně teplo, ale ne více než n[a] p[říklad] ve Vídni a mořské lázně jsou tu krásné a příjemné, jako málokde.

Před svým odjezdem chtěl jsem Vám poslat mou právě vyšlou knihu o počátcích nizozemského malířství[122] i ptal jsem se u portýra ve Vašem domě, zda jste ještě v Novém Městě, ale ten to nevěděl. Uschoval jsem ji tedy pro Vás k podzimu.

Ještě jednou Vám přeji všeho dobrého.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 32

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 26. 8. 1904, Benátky

Vaše excelence,

velkou radost způsobil mi Váš tak milý a srdečný dopis. Děkuji Vám vřele. Freiburské zklamání a což mne mnohem více bolelo pražské věci[123] jsem již poněkud přemohl. Mám vědomí, že mne vše to stihlo úplně bez mé viny a doufám, že se mi konečně přece podaří nalézt a dosíci postavení, v němž se budu moci bez starosti věnovat svým pracím. Obdržev váš dopis, psal jsem hned našemu oficiálovi, aby knihu v mém bytu vyhledal a Vám ji zaslal, a doufám, že se to již stalo. Přijměte ji laskavě jako malý důkaz mé věrné a velké vděčnosti a oddanosti. Je v ní mnoho práce a psal jsem v nejtrpčích posavaď chvílích mého života.

Od Wickhoffa, jemuž se bohudík vede letos se zdravím tak dobře jako již dlouho ne, mám Vám vyřídit srdečné pozdravení a poručení.

Váš vděčný žák

Max Dvořák

Dopis č. 33

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 22. 8. [1905], Roudnice

Vaše excelence,

ujímal jste se mne vždy tak, že doufám, nezazlíte mi, napíši-li Vám o posledních peripetiích v mých osudech. Chtěl jsem to hned učinit, jakmile se věci rozhodly, ale vrátil jsem se tentokrát do Roudnice a tam se má sestra[124] na smrt roztonala a až do těchto dnů se potácela mezi životem a smrtí, a tu jsem neměl na nic jiného ani kdy ani myšlenky.

[122] Max Dvořák, *Das Rätsel der Kunst der Brüder van Eyck*, Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses XXIV, Wien 1904, s. 161–317.

[123] „Pražské věci" odkazují na Dvořákův neúspěšný pokus o získání profesury dějin umění na české univerzitě v Praze v letech 1903–1904. Ačkoliv byl v té době již mezinárodně uznávaným badatelem, fakulta přednostně jmenovala Bohumila Matějku – domácího kandidáta s delší učitelskou praxí, avšak nižší odbornou úrovní. Klíčovou roli sehrála loajální podpora Otakara Hostinského, Matějkova ochránce, a pasivita Dvořákova někdejšího učitele Jaroslava Golla. Neformální, ale vlivný byl i odstup části fakulty vůči Dvořákovu působení ve vídeňském prostředí.

[124] Marie Dvořáková (1876–1908) – mladší, neprovdaná sestra Maxe Dvořáka. Po celý život se potýkala se zdravotními problémy a zemřela předčasně na zánět mozkových blan ve věku nedožitých dvaatřiceti let.

Jak jsem Vám v zimě vyprávěl, měl Wickhoff úmysl navrhnout mne za mimořádného profesora. Než se to mohlo stát, onemocněl beznadějně profesor Riegl.[125] V červnu zemřel a tu Wickhoff ještě před prázdninami prosadil ve fakultě návrh, jímž jsem byl primo loco jako extraordinarius pro uprázdněnou systematizovanou profesuru Rieglovu navržen. Hartel[126] určitě slíbil, že mne během prázdnin jmenuje, a tak jsem doufal, že konečně dosáhnu zajištění existence.

Nedlouho potom počaly se však v různých německonacionálních listech objevovat útoky proti Wickhoffovi, fakultě a mně, namnoze velmi infamní a zřejmě téhož původu. Kdo je psal nebo inspiroval, nevím, ale není těžko hádat – cui prodest. Jistě nevznikly z nacionálního idealismu. Kam se politická raisona Hartlova teď nakloní, zdá se mi být více než pochybnou. Kelle[127] je proti mně a Hartl, jak se bojím, dá se zastrašit. A tak opět nevím, co se se mnou stane.

Doufám excellenci, že jste zdráv a spokojen a prosím Vás byste přijal laskavě pro Vaši rodinu mé uctivé ruky políbení a pro sebe ujištění věrné vděčnosti

Vašeho žáka

M. Dvořáka

Dopis č. 34

Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 2. 9. 1905, Roudnice

Vaše excelence!

Váš tak milý dopis mne hluboce dojal a zarmoutil. Ani Vám nemohu vypsat, jak je mi líto, že nejste úplně zdráv a spokojen. Nejen, že jste byl mým dobrodincem od té chvíle, kdy jsem vstoupil na univerzitu, a učitelem, jemuž děkuji tolik jako jen málo jiným. Ale vím též, co pro nás všecky znamenáte vždy a zvláště teď, kdy kulturní změkčení je signaturou našeho veřejného života, a jak je pro nás nutno, abyste byl zdráv a spokojen. Doufám však pevně, že se brzo opět úplně uzdravíte a že přijde též brzo Vaše doba, v níž budete opět moci působit, jak si to přejete, nám k dobru a sobě k uspokojení.

Naše nynější české poměry připomínají mi pohádku, v níž se vypravuje o obyvatelích městečka, kteří chodili s odvrácenou hlavou, jako by se nic nedělo mimo draka, v jich středu se usídlivšího, a dokonce pořádali tam turnaj na náměstí jako by tam draka ani nebylo, ač denně někoho z nich spolkl. Německo roste k závratné výši a u nás se považuje za střed politiky otázka, má-li být učitelský ústav v Opavě, nebo v jiném městě. „Tel peuple, tel charlatan“[128] stojí v Candide, ale pro nás to platí obráceně.

O sobě mohu Vám dnes poslat lepší zprávu než posledně. Wickhoff mi telegrafoval, že císař mé jmenování již podepsal. Ač boje asi nejsou ještě skončeny, dosáhl jsem tím přece

[125] Alois Riegl (1858–1905) – rakouský historik umění, představitel první Vídeňské školy dějin umění a od roku 1897 řádný profesor na Vídeňské univerzitě. Od roku 1902 působil jako generální konzervátor C. a k. Ústřední komise pro zkoumání a zachování památek, kde formuloval zásady moderní památkové péče (zejm. tzv. *hodnota stáří*). Jeho metodologické i památkářské koncepce významně ovlivnily Maxe Dvořáka.

[126] Wilhelm von Hartel (1859–1907) – rakouský klasický filolog a politik, který v letech 1900–1905 zastával funkci ministra kultu a vyučování v Předlitavsku.

[127] Carl von Kelle (1859–1935) – rakouský státní úředník, který působil na ministerstvu kultu a vyučování v Předlitavsku.

[128] Tel peuple, tel charlatan (fr.) – Jaký lid, takový šarlatán. Citát pochází z Voltairova *Candide ou l'Optimisme* (1759), kde je užit ironicky ve vztahu k pokrytectví a klamavému jednání.

toho, co bylo vždy mým nejvroucnějším přáním. A budu se snad moci nyní klidně věnovat svým pracím. Nehněvejte se, prosím-li Vás, abyste mi zachoval i v novém povolání starou přízeň.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 35
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 18. 9. 1905, Roudnice

Vaše excelence,

přijměte prosím za laskavé blahopřání můj vřelý srdečný dík.[129] Náleželo k těm gratulacím, které mne těšily nejvíce. Měl jsem bohužel v posledních týdnech tolik starostí se sestrou, která je stále ještě na smrt nemocna, že jsem se ani nemohl řádně radovat ze jmenování. A nyní se mísí opět nová kapka rmutu do kalicha, jak jsem se dozvěděl, chystají se pro říšskou radu mne se týkající interpelace a na univerzitě pro počátek školního roku demonstrace. Hlavním aranžérem je, jak se zdá (či si spíše je to jisto), Kelle, což je také symptom rakouských poměrů: Můžete si představit, excelence, jak je mi to nemilé, ale nevím, kterak se mám proti tomu bránit. Má jediná touha je teď, abych se mohl klidně věnovat pracím a posluchačům, ale v Rakousku politika otravuje vše.

Doufám, že se Vaše zdraví polepšilo. Děkuji Vám ještě jednou nejsrdečněji a zůstávám váš vděčný žák
Max Dvořák

Dopis č. 36
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 15. 4. 1906, Vídeň

Vaše excelence!

Přijměte prosím s milostivou paní srdečný dík za laskavé blahopřání,[130] z něhož jsem měl velkou radost. Zachovejte prosím starou přízeň

Vašemu vděčnému žáku
Max Dvořákovi

Dopis[131] **č. 37**
Max Dvořák Antonínu Rezkovi, 9. 6. 1906, Jindřichův Hradec

Vaše excelence, dovoluji si Vám poslat odtud uctivý pozdrav.

Váš vděčný žák
Max Dvořák

[129] Po smrti Aloise Riegla se Max Dvořák stal mimořádným profesorem dějin umění na Vídeňské univerzitě. Od roku 1905 byl zároveň zapojen do práce vrcholného grémia tehdejší státní památkové péče – Centrální komise pro průzkum a ochranu uměleckých a stavebních památek (Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale) – kde působil jako generální konzervátor a později druhý viceprezident.

[130] Dne 31. března 1906 se Max Dvořák oženil s Giselou Hyhlíkovou (1869–1908) v kostele sv. Josefa u sv. Margarety ve Vídni. Blahopřání, na které Dvořák v dopise reaguje, pravděpodobně souvisí s jeho nedávným sňatkem.

[131] Text má formu dopisnice, edičně je však – v souladu s ostatními položkami – označen jako dopis.

MAGDALENA KOPIČKOVÁ

Briefe Max Dvořáks an Antonín Rezek aus den Jahren 1894–1906

ZUSAMMENFASSUNG

Studie und beigeschlossene Edition kommentieren bislang unveröffentlichte Briefe Max Dvořáks (1874–1921) an den Historiker Antonín Rezek (1853–1909) aus den Jahren 1894–1906. Die Sammlung von siebenunddreißig Schriftstücken, die sich in Rezeks Nachlass im Literaturarchiv des Denkmals des Nationalen Schrifttums befinden, stellt eine bedeutende Quelle für unsere Kenntnis der frühen Berufslaufbahn Dvořáks und für die Herausbildung seines intellektuellen Profils dar. Die Korrespondenz stammt aus einem Zeitraum, in dem sich Dvořák als Historiker im Milieu der Prager und anschließend der Wiener Universität profilierte, seine ersten Fachtexte veröffentlichte und gleichzeitig Kontakte knüpfte, die ihn später zur Kunstgeschichte und in den Kreis der Wiener kunsthistorischen Schule führten.

Die Briefe enthüllen nicht nur praktische Fragen des Studiums, der Archivarbeit und der editorischen Aufbereitung, sondern auch Dvořáks methodologische Standpunkte und seine ersten kritischen Kollisionen, sei es mit der Editionspraxis František Dvorskýs oder mit der Masarykschen Geschichtsauffassung. Gerade hier lässt sich die allmähliche Wandlung von Dvořáks Denken verfolgen: von der traditionellen historischen Methode zu einer breiteren kulturell-idealistischen Auslegung („Kunstgeschichte als Geistesgeschichte“), die ihn schließlich zur kunsthistorischen Forschung führte. Zugleich wird deutlich, dass Antonín Rezek in dieser Etappe eine grundsätzliche Rolle spielte: er trat nicht nur als Universitätslehrer auf, sondern auch als Redakteur der Tschechischen Historischen Zeitschrift, als vertraulicher Berater und als Vermittler, der dem jungen Forscher die Tür ins Fachmilieu öffnete.

Die einleitende Studie stellt die Korrespondenz in Dvořáks Lebensrahmen, in den Rahmen seiner Studienreisen, beruflichen Ambitionen und seiner allmählichen institutionellen Verankerung in Wien. Die edierte Briefsammlung zeigt, dass die Beziehung zwischen Max Dvořák und Antonín Rezek tiefer und für die frühe Entwicklung der fachlichen Orientierung Dvořáks wesentlicher war, als sie von der tschechischen Geschichtsschreibung bisher reflektiert wurde.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Bc. Magdalena Kopičková
Ústav historie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
magdalenakopickova@gmail.com